

**ANNE-BABALARIN KIZ VE ERKEK ÇOCUKLARINA UYGULADIKLARI
PSİKOLOJİK SALDIRGANLIK DAVRANIŞLARI**

**PARENTS' PSYCHOLOGICAL AGGRESSION BEHAVIORS
TOWARDS THEIRS GIRLS AND BOYS**

Hülya KARTAL*

Asude BİLGİN**

Özet

Saldırganlık denildiğinde genellikle birçok kişi bunu fiziksel saldırganlık olarak algılar, çünkü bu davranışlar, açıktır ve gözlemlenebilir. Araştırmacılar psikolojik saldırganlığı “duygusal olarak zarar veren veya bunu yapmakla tehdit eden zorlayıcı veya caydırıcı davranışlar” olarak tanımlamıştır. Bu saldırganlık biçimi son derece kışkırtıcıdır ve karşılığında savunma mekanizmalarını harekete geçirir, açık veya kapalı direniş biçiminde davranışlara, kin, öfke, nefret gibi duygulara neden olur. Psikolojik saldırganlık ile sık sık karşılaşan kişinin kendine güveni azalır, aşağılık duyguları ortaya çıkar ve kişi giderek yaşam coşkusunu yitirir. Bu durumda kaygı, depresyon, çaresizlik duyguları, yalnızlık, mutsuzluk ve güvensizlik de olağan karşılanması gereken sonuçlar arasındadır. Psikolojik saldırganlık fiziksel saldırganlığın öncüsüdür ve onu besler. Psikolojik saldırganlık stresi azaltmak yerine, anne-babaların çocuğa daha şiddetli saldırganlık biçimleri kullanmasına yol açar. Bu nedenle psikolojik saldırganlık ile fiziksel saldırganlık arasında yakın bir bağ bulunmaktadır. Bu tür davranışları zaman zaman hepimiz kullanır ve yaşamın doğal bir parçası olarak kabul ederiz. Bu araştırmada ilköğretim çağındaki çocuklara anne-babaları tarafından uygulanan psikolojik saldırganlık davranışlarının incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma Bursa’da bir ilköğretim okulunun 1, 2 ve 3.sınıfındaki 151 (65 kız, 86 erkek) öğrenciyle gerçekleştirilmiş; anne-babaların kullandıkları psikolojik saldırganlık davranışları ve sıklıklarını belirlemek için Mebert ve Straus’un (2002) geliştirdiği *Çatışma Çözme Taktiği Ölçeği Resimli Kart Versiyonu* kullanılmıştır. Verilerin analizi kay kare, yüzde ve frekans değerleri aracılığıyla yapılmıştır. Bulgular, anneler ve babaların en sık kullandığı psikolojik saldırganlık yönteminin “bağırma ve azarlama” olduğunu ortaya koymuştur. Katılımcılar babalarından daha çok annelerinin kötü söz söylediğini ve küftüğünü bildirmiştir. Sonuç olarak anne babaların çocuklarını olumsuz etkileyen davranışlarını ortaya çıkaran çalışmalar anlamlı olabilir ancak anne-babalara çocuk eğitiminde alternatif yollar anlatılmadıkça bu çabalar yarım kalmış sayılacaktır. Anne-babalar fiziksel ya da psikolojik saldırganlığın en güçlü disiplin yöntemi olduğu, diğerlerinin daha az güçlü olduğu inancından kurtarılmalı ve diğer yöntemleri kullanmaları için ikna edilmelidir.

Anahtar kelimeler: Psikolojik saldırganlık, çocuk istismarı, disiplin teknikleri

Abstract

When it is called “aggression” most of people recall “physical aggression”, because it is open, observable and concrete. Psychological aggression contains so provocative kind of behaviors that activates the ego defense mechanism of the recipient and leads to reciprocal behaviors. It cause to direct or indirect resistance, revenge behaviors, some emotions as grudge, anger, hate, depression, desperateness, loneliness, unhappiness. The people who receive psychological aggression lose his/her ambition, develops inferiority feelings. In addition psychological aggression is the pioneer and the feeder of physical aggression. In fact almost every adult has exposed to psychological

* Yrd.Doç..Dr. Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü, hkartal@uludag.edu.tr

** Prof. Dr. Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü, asudebilgin@uludag.edu.tr

aggression in any time in his/her life. That is why many people will feel familiar with the expressions used in the definitions. The purpose of this study was to investigate the prevalence and frequency of discipline psychological aggression behaviors, which were used during inner family conflicts. In this descriptive study the participants were 151 students as 65 girls, (%43) and 86 boys (%57) from 1st 2nd and 3rd grades of an elementary school in Bursa. *Picture-Card Version for Young Children of the Parent-to-Child Conflict Tactics Scales (CTS33)* which was developed by Mebert and Straus (2002) was used in the study. Most frequent mode of psychological aggression was shouting, yelling or screaming at a child. In this study the children declared psychological aggression behaviors for their fathers and mothers between the ratios 9.9% - 54.3 %. The most frequent behavior was telling at the sons and daughters for both mothers and fathers and the least one is the threatening the daughters to kick out the home for fathers. Most of the studies did not differentiate the physical and psychological aggression. Psychological aggression, have great long term negative effects on children but there are a lot of unresolved problems in this field of search. Psychological aggression is a complex phenomenon so its investigation needs more sophisticated methods. Of course the studies which clarify the negative effects of parents' behavior may be very meaningful, but if other alternative discipline methods are not told to the parents these efforts will stay unfinished. Parent education programs must be prevalent and it has to be researched if these kinds of education cause to decline at psychological aggression.

Keywords: Psychological aggression, aggression, child abuse, discipline techniques

GİRİŞ

Dünya Sağlık Örgütü (WHO)'nün 1999'da yaptığı tanıma göre "çocuk istismarı" (child abuse) veya çocuğa karşı kötü muamele; sorumluluk, güven ve yetenek ile ilgili genel durumunda çocuğun sağlığına, yaşamına, gelişimine ve değerine zarar verebilen, fiziksel ve/veya duygusal kötü davranışı, cinsel istismarı, ihmali, her türlü ticari çıkar için çocuğun kullanılmasını kapsayan davranışlardır (Runyan v.d., 2002'den aktaran Topbaş, 2004). Tüm bu davranışlar çocuğa yöneltilmiş şiddet olarak kabul edilir ve saldırganlık sınıfında yer alır. Saldırganlık "diğer kişiye fiziksel ya da duygusal acı veya zarar verme niyetiyle gerçekleştirilen davranış/ lar" olarak tanımlanır. Şiddet davranışı ise herhangi bir saldırganlık davranışdır (Straus, 1994). Saldırganlık açık ya da örtülü, şiddetli ya da hafif, özel ya da genel, tepkisel ya da planlı, görünür bir nedene bağlı ya da açık bir nedene bağlı olmadan, psikolojik veya fiziksel olabilir. Hangi biçimde olursa olsun, eğer davranış zarar verme niyetiyle yapılmışsa karşısındakini incitmemiş veya acı vermemiş bile olsa saldırganlık olarak nitelendirilir. Öte yandan kazara karşısındakini inciten veya acı veren davranış saldırganlık değildir.

Fiziksel saldırganlık belli davranışlarla tanımlanmıştır ve saptanması hem gözlem olarak hem de bireylere sorulan sorular aracılığıyla kolaydır. Böylece elde edilen veriler de kolayca istatistiksel sonuçlara dönüştürülür. Oysa psikolojik saldırganlık çok karmaşık bir konudur ve kişilerarası ilişkilerle bu ilişkilerin yer aldığı bağlamın analizini gerektirir. Bu doğrultuda psikolojik saldırganlığın tanımı, saptanması ve incelenmesi için daha karmaşık yöntemler gerekmektedir. Aslında tüm yetişkinlerin yaşamlarının bir yerlerinde, bir şekilde psikolojik saldırganlık ile karşılaştıklarını söylemek yanlış olmayacaktır. Bu nedenle tanımlarda kullanılan ifadeler büyük olasılıkla birçok kişiye yabancı gelmeyecektir. Bir tanıma göre psikolojik saldırganlık duygusal olarak yaralama, baskı yapma, kontrol etme, gözdağı verme, yıldırıp sindirme, öfke ifade etme amacıyla gerçekleştirilen sözel veya bilişsel yöntemlerdir (Evans, 1992'den aktaran Follingstad, 2007). Murphy ve Cascardi (1993) psikolojik saldırganlığı "duygusal olarak zarar veren veya bunu yapmakla tehdit eden zorlayıcı veya caydırıcı davranışlar" olarak tanımlamıştır. Slep ve Heyman (2001)'a göre ise psikolojik saldırganlık bir kişinin kurban üzerinde duygusal olarak olumsuz etki bırakmak niyetiyle gerçekleştirdiği davranışlardır (aktaran Clement & Chamberland, 2007). Straus ve Field (2003) de benzer biçimde değersiz hissettirme, reddetme ve yoksun bırakma gibi davranışlarla bireyi inciten davranışları psikolojik saldırganlık olarak tanımlanmaktadır.

Psikolojik saldırganlık çok güçlü bir silahtır. Bunun açık ve kamufle edilmiş biçimleriyle doğduğumuz andan itibaren karşılaşırız. Evde, yolda, okulda, işte tüm ilişkilerimizde bize veya diğerlerine yönelmiş olarak yaşantımıza girdiği gibi politikada yaşanan psikolojik saldırganlığa medyada sürekli tanıklık ederiz. Şu soruların herhangi birisine olumlu cevap veren kişi psikolojik saldırganlıkla karşılaşmıştır:

“Anne babanız size veya birbirlerine bağırlar mı?”

“Size veya birbirlerine küserler mi?”

“Duygularını herkesin anlayacağı gibi açıklamak yerine belli etmemeyi mi tercih ederler?”

“Evdekileri bir bakışla idare ederler mi?”

“Onların beklediği gibi davranmanızda ısrar ederler mi?”

“Onların yönetimi altında arada sırada hareket etme alanınızın çok dar olduğunu düşünüyor musunuz?”

“Mantıksız, kuşku ve şüphe yüklü kurallarını sorgulama şansınızın çok az olduğunu mu düşünüyorsunuz?”

“İş çevrenizde dedikodu, yalan ve çarpıtmaların yaşamınız üzerinde ne denli etkili olduğunu düşünüyorsunuz mü?” (Macnab, 2004)

Psikolojik saldırganlık tanımlanırken fiziksel saldırganlıktan farklı olarak belli bir şiddet düzeyi tanımı yapmadan, üretilen olumsuz etki üzerinde odaklanmıştır. Ancak tanımlarda kişinin zarar görüp görmediği fazla dikkate alınmamıştır. Bu tür davranışlar şiddet düzeyi yüksek ve sık olarak tekrarlandığında psikolojik istismardan söz edilir. Psikolojik istismar “çocuğun zihinsel süreçlerine zarar veren ve yavaş yavaş zayıflatan, uygun olmayan davranışlar” olarak tanımlanmaktadır (O’Hagan, 1995).

Psikolojik saldırganlığın iyi tanımlanması müdahale edilecek zamanın bilinmesi açısından önem taşımaktadır. Ancak bu konuda çalışmak pek çok güçlüğü de beraberinde getirmektedir. Örneğin; çocuklar anne-babalarının sözel saldırılarından o anda acı çekerler, fakat uzun vadede bununla doğrudan bağlantılı duygusal veya toplumsal sorunlar yaşamayabilirler. Öte yandan psikolojik problemlerin varlığı da ailenin çocuğa psikolojik saldırganlık gösterdiğine işaret etmeyebilir. Bu zorluklara karşın eğer psikolojik saldırganlığın uzun dönemli etkileri varsa bunlar mutlaka incelenmelidir; çünkü psikolojik saldırganlığın çocuğu incitip incitmeyecek nitelikte olması da böyle bir incinme olmadan anlaşılır. Şu halde işlemsel tanımı çok zor olan bir olgudan söz edilmektedir. Bu nedenlerle anne babadan kaynaklanan psikolojik saldırganlığın tanımı ve ölçülmesi, gözlenen davranışla değil, çocuğa verdiği zararla bağdaştırılmalıdır (Straus & Field, 2003).

Psikolojik saldırganlığın birçok çeşidi vardır. Neufeld, McNamara ve Ertl (1999)’a göre isim takmak, eleştirmek, kızgın bakmak, tartışmayı birdenbire kesmek, karşısındakinin yerine karar vermek, akşam yemeğinde huzursuzluk çıkarmak, bağırarak, suçlu hissettirmek, konuşmayı reddetmek, alaycı cevaplar vermek, küfür etmek, aşağılamak, terk etme tehditleri, seçme şansını daraltma ve kaçacak yer bırakmama, katı bir bakış açısıyla yaklaşma ve medusa taktikleri uygulama, (Medusa Yunan mitolojisinde keskin dişli, saç yerine başlarında canlı yılanlar olan, üç dişi canavar kız kardeşten birisidir. Efsaneye göre bu kız kardeşler gözlerine bakamı taşa çevirirler) mahrum bırakma, korkutma, zorbalık ve güven duygusunu azaltma gibi davranışlar hep psikolojik saldırganlık davranışlarıdır (Pipes & Lebov-Keeler, 1997’den aktaran Macnab, 2004). Tolman (1992) yumuşak ve seyrek olarak yapılan bu davranışların eğer maruz kalan kişi tarafından zararlı ve sorun yaratıcı olarak algılanmıyorsa psikolojik saldırganlık olarak kabul edilemeyeceğini söylemiştir (aktaran Follingstad, 2007).

Psikolojik saldırganlığın en önemli sakıncalarından biri zaman içinde karşılıklı davranışlara dönüşmesidir (Evans, 1992’den aktaran Follingstad, 2007). Bu saldırganlık biçimi son derece kışkırtıcıdır ve karşılığında savunma mekanizmalarını harekete geçirir, açık veya kapalı direniş biçiminde davranışlara, kin, öfke, nefret gibi duygulara neden olur. Psikolojik saldırganlık ile sık karşılaşan kişinin kendine güveni azalır, aşağılık duyguları gelişir, heyecanını yitirir, kaygı ve duygusal acılar ortaya çıkar. Depresyon, çaresizlik duyguları, yalnızlık mutsuzluk, güvensizlik, uzaklaşma, kaçma isteği olağan karşılanması gereken sonuçlar arasındadır. Tüm bunlar elbette hoşlanılacak şeyler değildir, ama bu tür davranışları zaman zaman hepimiz kullanır ve yaşamın doğal bir parçası olarak kabul ederiz. Yaşamda en çok korktuğumuz şey fiziksel saldırganlık ve onun türleridir. Gerçekte ise psikolojik saldırganlık fiziksel saldırganlığın öncüsüdür ve onu besler. Yaygın olarak bilindiği gibi şiddet şiddeti doğurur (Macnab, 2004). Gershof (2002)’a göre psikolojik saldırganlık stresi azaltmak yerine, anne-babaların çocuğa daha

şiddetli saldırganlık biçimleri kullanmasına yol açar. Bu nedenle psikolojik saldırganlık ile fiziksel saldırganlık arasında yakın bir bağ bulunmaktadır (aktaran Clement & Chamberland, 2007).

Ailelerin çocuklarına bağırması, kötü sözler söylemeleri romancıların, film yapımcılarının çok sık kullandığı bir temadır. Kurgusal ailelerde psikolojik saldırganlığın bu denli yaygın olmasına karşın davranış bilimciler bunu tipik ailelerde gündelik olarak yaşanan bir olgu olarak değil, sadece patolojik ailelerde gerçekleşen bir olgu olarak ele alırlar. Oysa hem fiziksel, hem psikolojik saldırganlık klinik olmayan ailelerde de son derece yaygındır (Gelles & Cornell, 1990'dan aktaran Straus & Field, 2003). Çocuklara yönelik fiziksel saldırganlık "dövme, vurma" adı altında normatif olarak "gerektiğinde" uygulanmak üzere kabul görmesine karşın, psikolojik saldırganlık bir disiplin tekniği olarak aynı kültürel kabule sahip değildir. Aileler bu konu üzerinde konuşmaz ve çevrede de belli bir sıklık ve kronikliğe sahip olmadıkça görmezden gelinir. Önceki çalışmalarda çocuklara yönelik sözel saldırganlığın fiziksel saldırganlık gibi evrensel sayılacak kadar yaygın olduğu rapor edilmiştir. Buna rağmen bu konu aile sisteminin bir parçası olarak kavramlaştırılmamakta ve incelenmemektedir. Sadece çok kronik ve şiddetli olduğunda normalden sapma olarak kabul edilmekte ve akademisyenler tarafından "çocuk istismarı (child abuse)" olarak değerlendirilmektedir. Bu normlar akademisyenlere büyük olasılıkla kendi aileleri tarafından aktarılmıştır ve onların hem kuramsal hem de işe vuruk çalışmalarını etkilemektedir. Psikolojik saldırganlığın sıklık ve yaygınlığı konusundaki bilgi eksikliğinin en önemli nedeni bu olmalıdır (Solomon & Serres, 1999'dan aktaran Yanowitz, Monte & Tribble, 2003).

Psikolojik saldırganlık kullanan kişi/ler bunun geçerli bir taktik olduğuna inanır. Aslında psikolojik saldırganlık o denli yaygın kullanılır ki gerekliliğini sorgulanmaz bile. Ancak psikoloji araştırmalarında kaynağı, amacı, hedefi, sonuçları ve nasıl değiştirilebileceği incelenebilir. Kaynağı genellikle gözlenen ve tekrarlanan davranışlardır. Bu konudaki modellerimiz anne-babalardır ve bu davranışların altındaki yanlış inanışlar şunlardır.

- Kontrol etmek için korkutmak iyidir.
- Çocuğun kimin patron olduğunu anlaması önemlidir.
- Yalanlar işi doğru yapmaya aracılık ederler.
- Psikolojik acı hayatın bir parçasıdır.
- Gücü hissettirmek düzeni sağlar.
- Bağırarak kazanmayı sağlar.
- Benim annem ve babam da bana aynı şekilde davrandı. Sonuçta bana hiç bir zarar gelmedi ve iyi bir insan oldum.
- Çocuklar kendi haline bırakılırsa kötü huylar edinirler." (Macnab, 2004).

Anne-babalar bu şekilde düşündükleri için, bazen de sadece öfkelerini kontrol edemedikleri için bu yöntemlere başvururlar. Oysa yapılması gereken sağlıklı disiplin politikaları geliştirmektir. Bu durum Türk kültürü için de geçerlidir. Kanıtları görmeye engel olan bir başka neden ise, kişinin anne-babasının ciddi hatalar yaptığını itiraf etmede yaşadığı zorluktur. Ancak büyük olasılıkla en önemli neden bedensel ceza ile şiddet arasındaki ilişkinin çabucak gözlenebilir kanıttan yoksun olmasıdır. Bu etki hemen değil yıllar sonra ortaya çıkacaktır. Ortaya çıktığında da doğrudan bağlantı kurmak güçtür. Örneğin; sigara ve ciddi hastalıklar arasındaki bağlantılar da yıllarca algılanmamıştı. Epidemiyolojik çalışmalar ağır içicilerin 1/3'ünün akciğer kanseri gibi sigaraya bağlı hastalıklardan öldüğünü ortaya koymaktadır. Ancak 2/3'üne ise bir şey olmamaktadır. O yüzden bir ağır içici diyebilir ki, 30 yıldır günde 1 paketten fazla sigara içiyorum ve iyiyim. Araştırma sonuçlarının açıkça gösterdiği gibi bu konuda daha kesin konuşabilmek için çok daha fazla sayıda boylamsal çalışmaya ihtiyaç vardır (Straus, 1996).

Toplum ve ailedeki şiddet tüm dünyada en önemli toplumsal sağlık sorunlarından biridir. Bu doğrultuda psikolojik saldırganlık konusuna yönelik ilgi artmaktadır. Ancak gene de çok sayıda araştırma bulgusundan söz etmek mümkün değildir. 1995 yılında A.B.D.'de gerçekleştirilen Gallup Organizasyonu çalışmasında (Survey #765) 1000 aileden 856'sının son bir yıl içinde en az bir psikolojik saldırganlık davranışından birini, ortalama 21.7 kez sergilediği kaydedilmiştir. En sık rastlanan davranış biçimi bağırma, azarlama iken, ikinci sırayı vurma veya dövmele tehdit etmek almaktadır. Küfretmek daha az görülen bir davranıştır, ancak gene de oldukça yüksek oranlardadır (%24.3) (Straus ve diğer., 1998). Kanada Quebec'de 3148 anneye telefon aracılığı ile yapılan görüşmelerde Straus'un geliştirdiği "Anne-Baba Çatışma Çözme Taktikleri ölçeği" kullanılmıştır. Sonuçlar annelerin %80'inin çocuklarına psikolojik saldırganlık davranışları yönelttiğini ortaya koymaktadır. Görüşme yapılan annelerin %31'i yılda 1-2 kez, %23.6'sı yılda 3-5 kez, %21.3'ü ise yılda altı defadan fazla çocuklarına bağırıldığını, azarladığını bildirirken, %20.6'sı yılda 1-2 kez, %6.6'sı 3-5 kez ve %3.2'si yılda altı defadan fazla küfür

ettiğini ve lanetleme türü konuşmalar yaptığını söylemiştir. %16.6'sı çocuğuna "aptal, salak" gibi isimleri yılda 1-2 kez taktığını, %6.9'u bunu yılda 3-5 kez, %28'i ise altı defadan fazla yaptığını rapor etmiştir. Yılda 1-2 kez çocuğunu evden atmak ve kovmakla tehdit edenlerin oranı %5.8, bunu 3-5 kez tekrarladığını bildiren annelerin oranı % 0.09 ve daha fazla yaptığını söyleyenlerin oranı ise %0.03'tür. 2004 yılında elde edilen bu verilerin 1999 yılında elde edilen verilerle karşılaştırılması daha dikkat çekici bir sonucu ortaya koymuştur. 1999 yılından 2004 yılına doğru gidildikçe anne-babaların fiziksel saldırganlık kullanma oranları anlamlı biçimde azalmış, buna karşın kullanılan psikolojik saldırganlık oranları (%48.1-%52.4) artış göstermiştir (Clement & Chamberland, 2007).

Sedlek, Broadhurst ve Thomas (1997) psikolojik saldırganlığa uğrama açısından yaşça küçük olan çocukların büyük olanlardan daha yüksek risk altında bulunduğunu rapor etmişlerdir. Aynı çalışmada yıllık geliri 15.000 dolardan az olan ailelerde çocukların duygusal olarak yanlış davranışlara maruz kalma olasılığı, yıllık geliri 30.000 dolar ve üstü gelire sahip ailelerden 13 kat fazla bulunmuştur. Sedlak ve arkadaşları bu verileri II. Ulusal Çocuk İstismarı ve İhmali Vaka Çalışması'nda görüşmeler yoluyla elde etmişlerdir (NIS-2) (Straus & Field, 2003).

Bu konuda bilgi edinmek, psikolojik saldırganlığın ilişkili olduğu değişkenleri ortaya çıkarabilmek ve uzun dönemli etkileri saptayabilmek için kuşkusuz daha çok çalışma yapılması gerekmektedir. Eğer sosyo ekonomik düzey, etnik grup, cinsiyet veya yöresel etkenlere göre psikolojik saldırganlığın sıklığı ve yaygınlığı değişiklik gösteriyorsa, psikolojik saldırganlığı azaltmaya yönelik çalışmalar bu değişkenlere yönelik olmalıdır.

Araştırmanın Amacı

Araştırma sonuçları ailelerin disiplin yöntemi olarak psikolojik saldırganlık kullanma oranlarının özellikle de okulöncesi ve ilkököl döneminde (küçük yaşlarda) yüksek olduğunu göstermektedir. Psikolojik saldırganlık uygulanmasının çocuklar üzerinde özellikle de uzun dönemde ortaya çıkabilecek olumsuz etkilerine karşın Türkiye'de konu ile ilgili olarak yapılan araştırmalar oldukça sınırlıdır. Bu araştırmada ilköğretim çağındaki çocuklara anne-babaları tarafından uygulanan psikolojik saldırganlık türleri ve sıklıklarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1-Anne-babaların çocuklarına yönelik kullandıkları psikolojik saldırganlık davranışlarının sıklığı nedir ve annelerle babaların davranışları arasında anlamlı farklılık var mıdır?

2-Annelerin kız ve erkek çocuklarına yönelik kullandıkları psikolojik saldırganlık davranışlarının sıklığı nedir ve davranışlar çocuğun cinsiyetine göre anlamlı farklılık taşımakta mıdır?

3-Babaların kız ve erkek çocuklarına yönelik kullandıkları psikolojik saldırganlık davranışlarının sıklığı nedir ve davranışlar çocuğun cinsiyetine göre anlamlı biçimde farklı mıdır?

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Bu araştırma genel tarama modeline dayanmaktadır.

Araştırma Grubu

Araştırma Bursa'da bir ilköğretim okulunun 1,2 ve 3.sınıfında öğrenim gören 65'i kız (%43), 86'sı erkek (%57) olmak üzere 151 öğrenciyle gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin anne-babalarının öğrenim düzeylerini gösteren çizelge aşağıda verilmiştir:

Tablo 1. Katılımcıların anne-babalarının öğrenim düzeyleri

	Okuryazar değil N (%)	İlkokul mezunu N (%)	Ortaokul mezunu N (%)	Lise mezunu N (%)	Öğrenim düzeyi bilinmeyen N (%)	Toplam N (%)
Anne	35 (23.2)	53 (35.1)	1 (0.7)	-	62 (41.1)	151 (100)
Baba	13 (8.6)	79 (52.3)	1 (0.7)	5 (3.3)	53 (35.1)	151 (100)

Veri Toplama Araçları

Araştırmada Meber ve Straus (2002) tarafından geliştirilen *Çatışma Çözme Taktiği Ölçeği Resimli Kart Versiyonu'nun* (CTS33- Picture-Card Version for Young Children of the Parent-to-Child Conflict Tactics Scales) Türkçeleştirilmiş hali kullanılmıştır. 6 ile 9 yaş arası çocuklara yönelik aile içinde yaşanan çatışmalarda anne babalar tarafından kullanılan çözüm taktiklerini anlamaya yönelik bu ölçek bireysel olarak yüz yüze görüşme yöntemiyle uygulanmaktadır. Zaman sınırlaması olmayan ölçeğin uygulanması, öğrencinin sınıf düzeyine göre 40-60 dakika sürmektedir ve ölçeğin uygulanması için uygulamayı yapacak kişinin özel bir eğitim alması gerekmemektedir. Çatışma Çözme Taktiği Ölçeği 23 soru ve bu sorulara ilişkin resimlerden oluşmaktadır. Bu sorular kendi içlerinde içeriklerine göre gruplara ayrılmıştır. 1.2.3.6 ve 18 numaralı resimler şiddet içermeyen disiplin (ŞİD), 7.11.13.15 ve 22 numaralı resimler *psikolojik saldırganlık* (PS), 4.5.9.17 ve 19 nolu resimler *hafif fiziksel saldırganlık* (HFS), 8.16.21 ve 23 nolu resimler *şiddetli fiziksel saldırganlık* (ŞFS), 10.12.14 ve 20 nolu resimler çok şiddetli fiziksel saldırganlık (ÇŞFS) olarak alt gruplara ayrılmıştır. Bu çalışmada ölçeğin psikolojik saldırganlık ile ilgili ifadeleri kullanılmış ve her bir çocuk için uygulama 15 dakika sürmüştür. Ölçeğe ilişkin ifadeler “*Resimde gördüğün çocuğa annesi/babası yanlış bir şey yaptığı için evden kovacağını söylüyor. Senin annen de / baban da sana böyle şeyler söyler mi?*” şeklindedir. Tepkiler “*Hiç mi söylemez, bazen mi söyler, yoksa sık sık mı söyler?*” seçenekleri ile kaydedilmiştir. Katılımcıların ölçekteki maddelere ilişkin görüşleri için hesaplanan Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı annelere ilişkin görüşler için .67, babalara ilişkin görüşler için ise .71 olarak belirlenmiştir.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Çatışma Çözme Taktiği Ölçeği Resimli Kart Versiyonu'nun (Meber & Straus, 2002) uygulaması, 2006–2007 yılının bahar yarıyılında araştırmacılar tarafından öğrencilerle bire bir yüz yüze yapılan görüşmeler yoluyla gerçekleştirilmiştir. Uygulamada zaman sınırlaması yapılmamıştır ve bir uygulama ortalama 15 dakika sürmüştür. Uygulamanın neden yapıldığı her bir katılımcıya araştırmacı tarafından görüşme öncesinde açıklanmıştır. Uygulama dört haftada tamamlanmıştır.

Veriler girilirken, uygulamanın gerçekleştirildiği ancak ebeveynlerden birinin yaşamını yitirdiği 4 öğrencinin ve ebeveynlerden sadece birisiyle yaşayan (anne-babası boşanan) 7 öğrencinin görüşme formları her iki ebeveyne ait bilgileri içermediğinden değerlendirilmeye alınmamıştır. Verilerin analizinde yüzde, frekans ve kay kare değerlerinin hesaplanması için Sosyal Bilimler için İstatistik Programı (11.5) kullanılmıştır.

BULGULAR

Alt amaçlarda belirtilen sorulara cevap aranan bulgular aynı sırada aktarılmıştır:

1) Anne-babaların çocuklarına yönelik kullandıkları psikolojik saldırganlık davranışlarının sıklığı nedir?

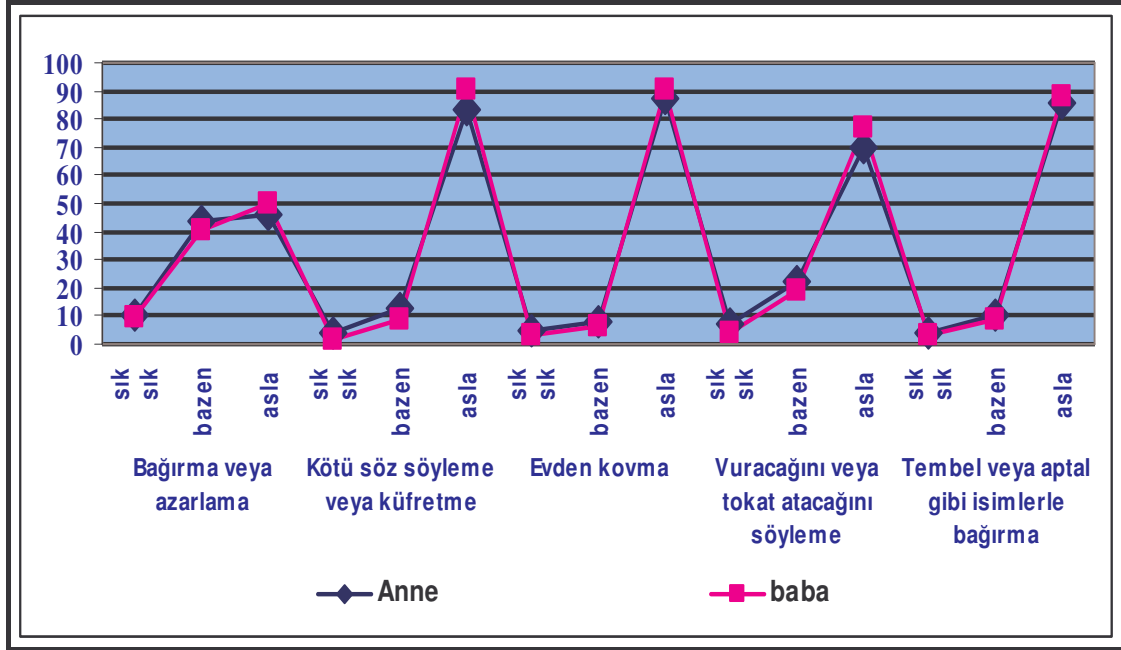
Aşağıda Tablo 1’de anne ve babaların çocuklarına yönelik kullandıkları psikolojik saldırganlık davranışlarının sıklıklarının ve bunlara ilişkin yüzdeler değeri yer aldığı maddeler görülmektedir.

Tablo 2. Anne-babaların çocuklarına yönelik kullandıkları psikolojik saldırganlık davranışlarının sıklığına ilişkin bulgular

Anne-babaların çocuklarına yönelik kullandıkları psikolojik saldırganlık davranışları		Sık		Bazen		Asla	
		f	%	f	%	f	%
Bağırma veya azarlama	Anne	16	10.0	66	43.7	69	45.7
	Baba	14	9.3	61	40.4	76	50.3
Kötü söz söyleme veya küfretme	Anne	6	4.0	19	12.6	126	83.4
	Baba	2	1.4	13	8.6	136	90.1
Evden kovma	Anne	7	4.6	12	7.9	132	87.4
	Baba	5	3.3	10	6.6	136	90.1
Vuracağını veya tokat atacağını söyleme	Anne	11	7.3	34	22.5	106	70.2
	Baba	6	4.0	29	19.2	116	76.8
Tembel veya aptal gibi isimlerle bağırma	Anne	6	3.9	16	10.6	129	85.4
	Baba	5	3.3	13	8.6	133	88.1

Tablo 2'deki bulgular anne ve babaların yaklaşık yarısının sık sık veya bazen *bağırma veya azarlama* tipi davranışlar sergilediklerini ortaya koymaktadır. *Kötü söz söyleme veya küfredme* türü davranışlar açısından anneler ve babalar arasında anlamlı istatistiksel farklar saptanmıştır [$X^2= 19.505$; $p < .02$]. Annelerin %16.6'sı, babaların ise %9.9'unun bu tür davranışları sergiledikleri rapor edilmiştir.

Evden kovma davranışı açısından çocuklar, annelerinin %12.6'sı ile babalarının %9.9'unun sık sık veya bazen bu davranışa başvurduğunu ifade etmiştir. Annelerin %29.8'i ve babaların %23.2'si sık sık veya bazen çocuğa *vuracağını veya tokat atacağını* söylemektedir. Öğrenci raporlarına göre *tembel veya aptal gibi isimlerle bağırma* annelerin %14.6'sı, babaların %11.9'unun sık sık veya bazen sergilediği davranış biçimleridir. Bu konuda elde edilen verileri özetleyen bilgiler aşağıda Şekil 1'de verilmiştir.

Şekil 1. Anne-babaların çocuklarına yönelik kullandıkları psikolojik saldırganlık davranışlarının yüzdelik değerleri

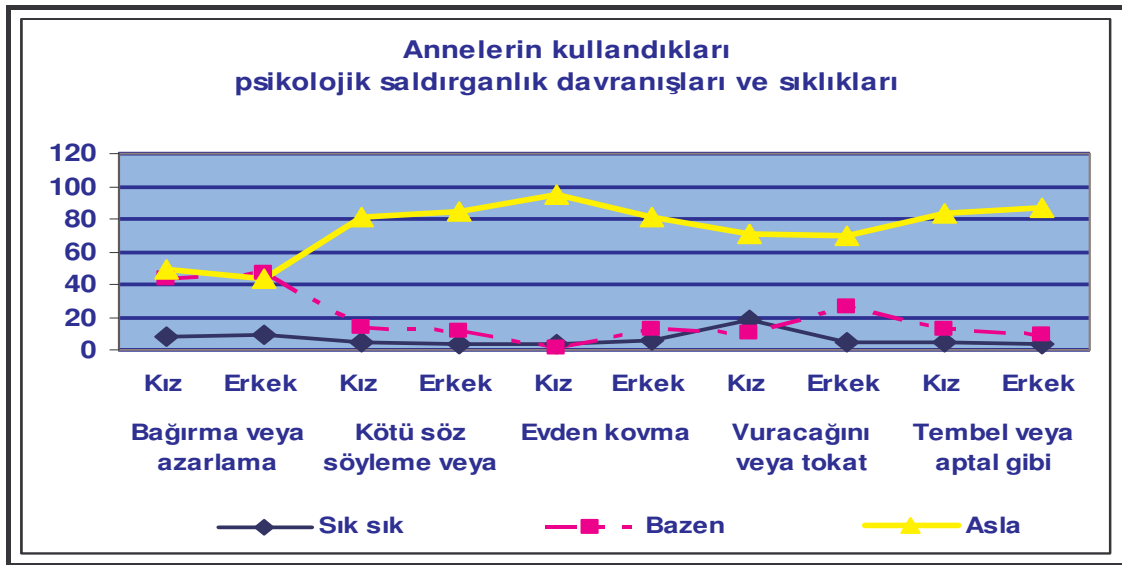
2) Annelerin kız ve erkek çocuklarına yönelik kullandıkları psikolojik saldırganlık davranışlarının sıklığı nedir?

Aşağıda Tablo 3'te annelerin kız ve erkek çocuklarına yönelik kullandıkları psikolojik saldırganlık davranışlarının sıklıklarının ve bunlara ilişkin yüzdelik değerlerin yer aldığı maddeler görülmektedir:

Tablo 3. Annelerin kız ve erkek çocuklarına yönelik kullandıkları psikolojik saldırganlık davranışlarının sıklığına ilişkin bulgular

Annelerin kullandıkları psikolojik saldırganlık davranışları		Sık sık		Bazen		Asla	
		f	%	f	%	f	%
Bağırma veya azarlama	Kız	5	7.7	28	43.1	32	49.2
	Erkek	8	9.4	40	47.1	37	43.5
Kötü söz söyleme veya küfredme	Kız	3	4.6	9	13.8	53	81.5
	Erkek	3	3.6	10	11.8	72	84.7
Evden kovma	Kız	2	3.1	1	1.5	62	95.4
	Erkek	5	5.9	11	12.9	69	81.2
Vuracağını veya tokat atacağını söyleme	Kız	12	18.5	7	10.8	46	70.8
	Erkek	4	4.7	22	25.9	59	69.4
Tembel veya aptal gibi isimlerle bağırma	Kız	3	4.6	8	12.3	54	83.1
	Erkek	3	3.5	8	9.4	74	87.1

Tablo 3'teki verilere göre annelerin yarısından fazlası hem kız hem de erkek çocuklarına **bağırma veya azarlama** türü davranışları sık sık ama çoğunlukla da bazen sergilemektedir. Öğrencilerin raporları annelerin %18.5'inin kız çocuklarına, %15.5'inin ise erkek çocuklarına bazen veya sık sık **kötü söz söyleme veya küfretme** türü davranışlar gerçekleştirdiğine işaret etmektedir. Annelerin %4.6'sı kız çocuklarını, %18.8'i erkek çocuklarını bazen veya sık sık **evden kovduğu** görülmektedir. Bu bulgu yüksek düzeyde anlamlı bir farklılık taşımaktadır ve öğrenci raporlarına göre anneler erkek çocuklarını daha sık evden kovmaktadırlar [$X^2= 13.886$; $p<. 001$]. **Vuracağını veya tokat atacağını söyleme** biçimindeki davranışları annelerin %29.2'si kız, %30.6'sı ise erkek çocuklarına yönelttiği görülmektedir. Ancak çocukların raporlarına göre annelerin bu davranışı çocuklarının cinsiyetine göre sıklık açısından anlamlı bir farklılık göstermekte ve annelerin %18.5'inin kız çocuklarını sık sık, %25.9'unun da erkek çocuklarını bazen bu şekilde tehdit ettikleri bildirilmiştir. Buna karşılık sık sık bu şekilde tehdit edilen erkek öğrencilerin oranı %4.7; bazen tehdit edildiğini rapor eden kızların oranı ise %10.8'dir [$X^2= 10.117$; $p<. 005$]. Öğrencilerin raporlarına göre **tembel veya aptal gibi isimlerle bağırma**, %16.9 gibi bir oranda kız çocuklarına, %12.9 oranında da erkek çocuklarına yöneltilmektedir. Bu konudaki bulguları özetleyen bilgiler aşağıda Şekil 2'de verilmiştir:

Şekil 2. Annelerin kız ve erkek çocuklarına yönelik kullandıkları psikolojik saldırganlık davranışlarının yüzdeleri

3-Babaların kız ve erkek çocuklarına yönelik kullandıkları psikolojik saldırganlık davranışlarının sıklığı nedir?

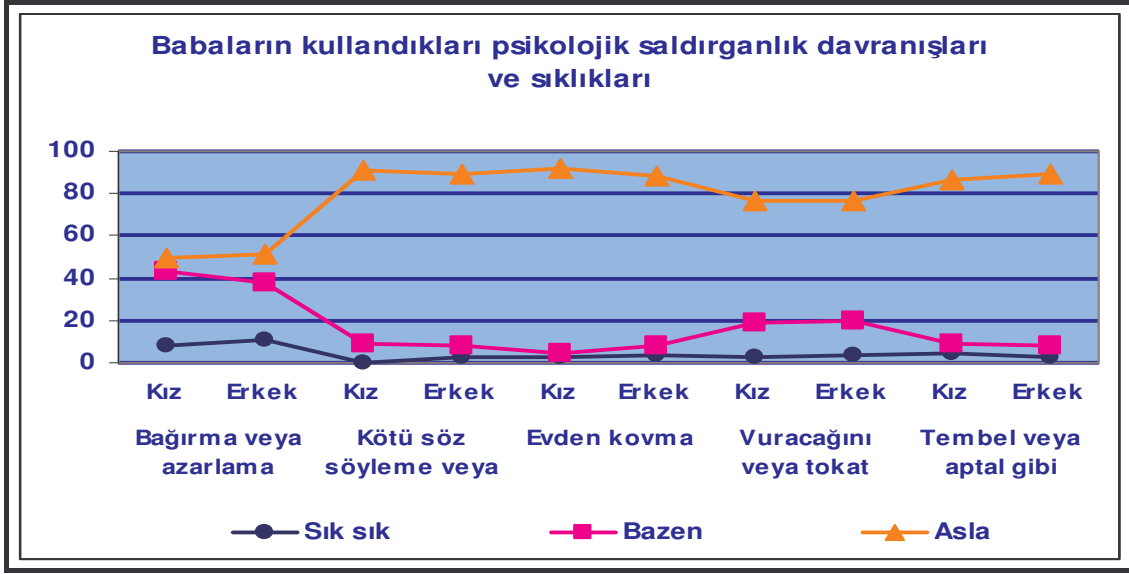
Aşağıda Tablo 4'te babaların kız ve erkek çocuklarına yönelik kullandıkları psikolojik saldırganlık davranışlarının sıklıklarının ve bunlara ilişkin yüzdeleri yer aldığı maddeler görülmektedir:

Tablo 4. Babaların kız ve erkek çocuklarına yönelik kullandıkları psikolojik saldırganlık davranışlarının sıklığına ilişkin bulgular

Babaların kullandıkları psikolojik saldırganlık davranışları		Sık sık		Bazen		Asla	
		f	%	f	%	f	%
Bağırma veya azarlama	Kız	5	7.7	28	43.1	32	49.2
	Erkek	9	10.6	32	37.6	44	51.8
Kötü söz söyleme veya küfretme	Kız	-	-	6	9.2	59	90.8
	Erkek	2	2.4	7	8.2	76	89.4
Evden kovma	Kız	2	3.0	3	4.6	60	92.3
	Erkek	3	3.6	7	8.2	75	88.2
Vuracağını veya tokat atacağını söyleme	Kız	4,6	3	12	18.5	50	76.9
	Erkek	3	3.5	17	20.0	65	76.5
Tembel veya aptal gibi isimlerle bağırma	Kız	3	4.6	6	9.2	56	86.2
	Erkek	2	2.4	7	8.2	76	89.4

Tablo 4’te izlenen bulguların analizi, babaların hiç bir psikolojik saldırganlık davranışında kız ve erkek çocuklarına anlamlı düzeyde farklı davranış sergilemediğine işaret etmektedir. Öğrenci raporlarına göre *bağırma veya azarlama* türü davranışlar, babaların yarısı kız ve erkek çocuklarına birbirine yakın sıklıkta uygulamaktadır. Babaların %9.2’sinin kız çocuklarına bazen, %10.6’sı ise erkek çocuklarına bazen ve ya sık sık *kötü söz söylediği veya küfrettiğinin* rapor edildiği görülmektedir. Öğrencilere göre babaların %7.7’si kızlarını, %11.8’i ise erkek çocuklarını sık sık veya bazen *evden kovmaktadır*. Ayrıca kız ve erkek öğrencilerin yaklaşık ¼’ü babalarının kendilerine *vuracağını veya tokat atacağını söylediği* bildirilmektedir. Kız çocuklarının %13.8’i erkek çocukların ise %10.6’sı babalarının kendilerine *tembel veya aptal gibi isimlerle bağrdıklarını* bildirmişlerdir. Bu konudaki bulguları özetleyen bilgiler aşağıda Şekil 3’te verilmiştir:

Şekil 3. Annelerin kız ve erkek çocuklarına yönelik kullandıkları psikolojik saldırganlık davranışlarının yüzdelik değerleri

TARTIŞMA VE SONUÇ

İlköğretim çağındaki çocuklara anne-babaları tarafından uygulanan disiplin teknikleri kapsamında yer alan psikolojik saldırganlık davranışlarının türleri, sıklığı ile cinsiyet değişkeni doğrultusundaki farklılaşma düzeylerinin belirlenmesinin amaçlandığı bu çalışmada elde edilen bulgular irdelenen psikolojik saldırganlık davranışları bağlamında bütün olarak tartışılmıştır:

Çalışmada anne ve babaların %9.9 ile %54.3 arasında değişen oranlarda psikolojik saldırganlık davranışları kullandıkları saptanmıştır. Benzer biçimde bu çalışmada kullanılan ölçüm aracı ile A.B.D.’de gerçekleştirilen Gallup çalışmasında da 1000 aileden 856’sının son bir yıl içinde en az bir psikolojik saldırganlık davranışından birini, ortalama 21.7 kez sergilediği kaydedilmiştir. En sık rastlanan davranış biçimi bağırma, azarlama iken, ikinci sırayı vurmaya veya dövmeye tehdit etmek almaktadır. Küfretmek daha az görülen bir davranıştır, ancak gene de oldukça yüksek oranlardadır (%24.3) (Straus v.d., 1998). Anne ve baba davranışlarının ayrı ayrı incelenmesi önem taşımaktadır. Bunun nedeni kız ve erkek çocuklarda, anne ve babalardan kaynaklanan fiziksel ve psikolojik saldırganlığın farklı etkilere sahip olduğuna dair bulgulardır (Downs, Capshaw & Rindels, 2006). Son zamanlarda yapılan pek çok çalışma ailesinde istismar yaşayan kız çocuklarının yetişkinliklerinde akıl hastalıklarına yakalanma olasılığının arttığına dikkat çekmektedir. Örneğin: DSM IV ölçütünde major depresyon tanısı konulmuş 76 kadında psikolojik istismar ile kaygı durumu anlamlı biçimde ilişkili bulunmuştur. Miller, Downs ve Testa (1993) annenin kız çocuğuna yönelik istismarı ile babadan kız çocuğuna yönelen istismarın yetişkinlikteki etkilerini araştırmışlardır. Bulgular en kötü sonucu babanın kız çocuğuna karşı fiziksel istismar uygulamasının doğurduğunu ortaya koymaktadır (aktaran Downs, Capshaw & Rindels, 2006). Benzer biçimde Downs ve Miller (1988) babanın sözel saldırganlığı ile sık karşılaşan kızların yetişkinliklerinde daha sık psikiyatrik belirtiler gösterdiğini rapor etmiştir. Bunun yanısıra çalışmadaki kadınların kendilik saygıları düşük bulunmuştur. Anneden kız çocuğuna yönelik istismar ise yetişkinliğe ilişkin psikiyatrik problemler veya kendilik saygısı ile ilişkili bulunmamıştır (aktaran Downs, Capshaw & Rindels, 2006).

Bu gibi bulgular anne ve babaların her türlü saldırganlık ve istismar davranışlarının etkilerinin ayrı ayrı incelenmesinin önemine dikkat çekmektedir. Oysa birçok çalışma fiziksel ve psikolojik saldırganlığı bile birbirinden ayırmamıştır. Anne ve babanın fiziksel ve psikolojik saldırganlıklarının etkileşim örüntüsü ise hiç araştırılmamıştır. İstismar anne babadan farklı biçimde de olsa önemli bir etkiye sahiptir. İki taraftan gelen istismar ise bir biçimde birleşerek aile istismarı olarak ortaya çıkmakta ve çocuğu etkilemektedir. Şu halde bu konuda daha araştırılması gereken pek çok değişken mevcuttur.

Betimsel yönelimli bu çalışmada psikolojik saldırganlık içeren disiplin tekniklerine yönelik sonuçlar aşağıdaki gibidir:

Bağırma veya Azarlama: Bağırma ve azarlama hem mevcut çalışmada hem de yurtdışındaki benzer çalışmalarda en sık rapor edilen davranış biçimidir. Kız ve erkek öğrencilerin yaklaşık olarak yarısı anne ve babalarının yanlış bir şey yaptıklarında asla bağırmadığını veya azarlamadığını ifade etmiş, öte yandan ortalama %40'ı ise anne-babalarının “bazen” bağırıldığını veya azarlandığını ifade etmiştir. Öğrencilerin ortalama olarak %10'u sık sık azarlandığını veya kendisine bağırıldığını rapor etmiştir. Anneler ve babalar bu davranışı birbirine yakın sıklıkta gerçekleştirmektedir. Gallup çalışmasında anne-babaların %84.7'si en azından yılda ortalama 12.8 kez çocuklarına bağırıldığını bildirmiştir (Straus v.d., 1998). Benzer şekilde Straus ve Field (2003) psikolojik saldırganlık ile ilgili çalışmasında 0-17 yaş arasında çocukları olan anne-babaların %74.7'sinin son bir yıl içinde bu davranışı gerçekleştirdiklerini bildirmişlerdir. Kanada'da yapılan çalışmada çocukların %31'i annelerinin yılda 1-2 kez, %23.6'sı yılda 3-5 kez, %21.3'ü ise yılda altı defadan fazla bağırıldığını, azarlandığını bildirmiştir (Clement & Chamberland, 2007).

Bu çalışmada ne anne ve ne de babaların davranışlarında kız ve erkek çocukları açısından bir farklılık yoktur. Gerçekten de hem anne hem de babalar için çocuğa bağırma ve azarlama Türk ailelerinde çok yaygın bir uygulamadır ve olasılıkla burada saptanan rakamların çok daha üstündedir. Ancak öğrenciler gurur kırıcı bu davranışı açıkça rapor etmekten kaçınmış olabilirler.

Kötü Söz Söyleme veya Küfretme: Öğrencilerin büyük bir çoğunluğu yanlış bir şey yaptıklarında anne-babalarının kendilerine asla kötü söz söylemediğini veya küfretmediğini söylemektedir. Öğrencilerin %2.4-4.6'sı bu davranışla “sık sık” karşılaştıklarını söylemişlerdir. Ortalama yaklaşık %10 civarında öğrenci ise bazen kendilerine kötü söz söylendiğini ve küfür edildiğini bildirmiştir. A. B. D.'de bu oran %24.3 olarak bildirilmiştir (Straus v.d., 1998). Kanada'daki çalışmada da annelerin %20.6'sının yılda 1-2 kez, %6.6'sının 3-5 kez ve %3.2'sinin yılda altı defadan fazla küfür ettiği ve lanetleme türü konuşmalar yaptığı bildirilmiştir (Clement & Chamberland, 2007).

Mevcut çalışmada bu maddeye ilişkin ilginç bir bulgu da babalara göre anlamlı olarak daha yüksek oranda annenin kötü söz söylediği veya küfrettiğinin rapor edilmesidir. Özellikle “sık sık” seçeneğini işaretleyen kız öğrenciler bu işaretlemeyi sadece anneleri için yapmışlardır. Çocukların günlük yaşamlarının önemli bir bölümünü babalarından çok anneleriyle paylaştıkları doğrudur, ancak küfür etme toplumumuzda erkeklere has bir davranış olarak kabul edilmektedir. Bu bulgu aslında bilinenin aksine kadınların da kötü söz söylediğini ortaya koymakta olabilir.

Evden Kovma: Öğrencilerin büyük bir çoğunluğu (%81.4-95.4) anne-babalarının onları asla evden kovmadığını belirtmesine karşın, erkek öğrenciler hem anneleri hem de babaları tarafından kız öğrencilerden daha sık evden kovulduğunu ifade etmiştir. Babalar bu davranışı her iki cinsteki çocuklarına birbirine yakın uygularken, anneler erkek çocuklarını kızlara göre anlamlı biçimde fazla olarak evden kovmaktadır. Bu farklı davranışın nedeni kuşkusuz kültürümüzde kız çocuğun evden giderse başına gelebilecek kötü olaylarla ilgili varsayımlardır. Bu duruma karşın gene de kız çocuklarına bu davranışın yöneltilmesi düşündürücüdür. Kuşkusuz bu tehdidi yaparken anne ve babaların hemen hemen hiçbiri çocuğunun gerçekten evden gideceğini düşünmez ve bunu istemez. Ancak büyük olasılıkla bu davranışın çocukta bırakacağı derin duygusal izlerin de farkında değildir. Bu bulgu cinsiyet farkı gözetmeksizin ele alındığında yurtdışı çalışmalarla paralellik göstermektedir. A.B.D'deki çalışma anne-babaların %6'sının yılda ortalama dört kez bu davranışı sergilediğini ortaya koymuştur (Straus v.d., 1998). Kanada'daki çalışmada ise yılda 1-2 kez çocuğunu evden atmak ve kovmakla tehdit eden annelerin oranı %5.8 bunu 3-5 kez tekrarladığını bildiren annelerin oranı %0.09 ve daha fazla yaptığını söyleyenlerin oranı ise %0.03'tür (Clement & Chamberland, 2007).

Vuracağını veya Tokat Atacağını Söyleme: Yanlış bir şey yaptığında anne-babaların kendilerini bu şekilde tehdit ettiğini bildiren öğrencilerin oranı azımsanmayacak ölçüdedir (%3.5-25.6). Çocukları bu şekilde tehdit edenler genellikle anneler gibi görünmekteyse de bu anlamlı bir farklılık

düzeyinde değildir. Özellikle *bazen* bu davranışla karşılaştıklarını söyleyen erkek öğrenciler annelerinin babalarından daha fazla rapor etmişlerdir. Bu bulgu da öncekilerle benzer şekilde annelerin çocukla daha çok zaman geçirmesi, çocukla ilgili günlük işleri yapması ve sonunda yorularak sabırsız davranmaya başlaması ile açıklanabilir. Gallup çalışmasında anne-babaların %53.6'sı son bir yılda ortalama 10.6 kez bu davranışta bulunduğunu ifade etmiştir (Straus v.d., 1998).

Tembel veya Aptal diye Bağırma: Yanlış bir şey yaptığında anne-babalarının asla tembel veya aptal diye bağırmadığını bildiren öğrencilerin oranı oldukça yüksektir (yaklaşık %85). Diğer yandan kız ve erkek öğrencilerin ortalama %15'i de kendilerine bazen veya sık sık tembel veya aptal diye bağırıldığını rapor etmektedir. Anne ve babaların davranışları arasında da, bu davranışların yöneltildiği kız ya da erkek çocuklar arasında da anlamlı farklılık bulunmamıştır. Gallup araştırmasında da son bir yıl içinde bu davranışı ortalama 5.7 kez yaptığını söyleyen anne-babaların oranı %16.3 olarak belirtilmiştir (Straus v.d., 1998). Kanadada annelerin %16.6'sı çocuğuna "aptal, salak" gibi isimleri yılda 1-2 kez taktığını, %6.9'u bunu yılda 3-5 kez, %28'i ise altı defadan fazla yaptığını rapor etmiştir (Clement & Chamberland, 2007).

Aslında ülkemizde alt sosyo ekonomik düzeyde çocuğa kötü anlamlı isimlerle seslenmenin son derece sık olduğunu söylemek mümkündür. Ancak bu durumu kabullenmek öğrenciler için zor olabilir. Bu durum büyük olasılıkla araştırma bulgularını etkilemekte ve olduğundan düşük sıklık oranlarının ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

Anne babaları tarafından fiziksel ve psikolojik saldırganlıkla karşılaşan çocukların duygusal bozukluklar yaşama olasılığı açık gibi görünse de cevaplanmamış pek çok soru bulunmaktadır. Aslında bu tür çalışmalarda çocuğa sorular sorarak ifadesine başvurmanın çok etkili olmayabileceği tartışılacak bir konudur. Çocuk bu tür davranışları hatırlamıyor, bastırıyor ve yadsıyor olabileceği gibi sosyal arzu edilirlilik doğrultusunda gerçeği saklayabilir. Bunların yanı sıra psikolojik saldırganlığın sadece kurbanların bakış açısından değerlendirilmesi kurbanın bu konudaki sorumluluğunu görmezden gelmemize yol açabilir. Bu, kurbanı suçlamak anlamına gelmez, tersine gerçekçi olma çabası olarak düşünülmelidir. Dikkat çekilmesi gereken nokta bir davranışın psikolojik saldırganlık olup olmadığını belirleyenlerin davranışı alanın algısı ve davranışı yapanın niyeti olduğu gerçeğidir.

Özen gösterilmesi gereken bir başka nokta ilişkilerde psikolojik saldırganlığın genellikle fiziksel saldırganlıkla birlikte algılanmasıdır. Bunun nedeni fiziksel saldırganlık davranışlarıyla karşılaşan kişilerin aynı zamanda psikolojik saldırganlık rapor etmeleridir. Bu durum hem gözlem sonuçlarını etkiler, hem de eğer fiziksel saldırganlık eşlik etmiyorsa tepki veren kişiler psikolojik saldırganlığı saldırganlık olarak rapor etmeyebilirler. Ancak daima hatırlanmalıdır ki psikolojik saldırganlık fiziksel güç kullanmadan da gerçekleştirilmektedir (Clement & Chamberland, 2007).

Sonuç olarak anne babaların çocuklarını olumsuz etkileyen davranışlarını ortaya çıkaran çalışmalar anlamlı olabilir ancak anne-babalara çocuk eğitiminde alternatif yollar anlatılmadıkça bu çabalar yarım kalmış sayılacaktır. Anne-babalar fiziksel ya da psikolojik saldırganlığın en güçlü disiplin yöntemi olduğu, diğerlerinin daha az güçlü olduğu inancından kurtarılmalı ve diğer yöntemleri kullanmaları için ikna edilmelidir. Bu çabayı güçlü kılmak için anne-baba eğitimine ağırlık verilmeli, ayrıca bu tür eğitim uygulamalarının psikolojik saldırganlığı azaltıp azaltmadığına ilişkin araştırmalar yapılmalıdır.

Diğer taraftan bilinmelidir ki aile hakkında bilgi toplamayı amaçlayan her yöntemin sınırlılıkları vardır ve bu çalışmada kullanılan bilgi toplama formu da bu kapsamda ele alınmalıdır. Hepsinden öte sonuçların güvenilirliğini etkileyen en önemli unsur toplumsal olarak uygun tepkiyi verme eğilimidir ki; bu da bu tür sorulara olumsuz cevap vermeyi getirir. Bundan sonra gerçekleştirilecek çalışmalar bu sorunların üstesinden gelmek üzere planlanmalıdır. Pek çok kültürlerarası çalışmada şiddetin bir türü diğeriyle ilişkili bulunmuştur (Levinson, 1989'dan aktaran Moriarty, 2006). Saldırganlık içeren davranışların onaylanma düzeyi arttıkça toplumdaki cinayet ve diğer suç oranlarının arttığını ortaya koyan veriler mevcuttur (Burns & Straus, 1987'den aktaran Straus, 1994). Bu doğrultuda toplumda yaşanan şiddetin azaltılmasında ve giderek önlenmesinde en güçlü ve en yaygın etkiyi eğitimden beklemek yanlış olmayacaktır. Hatta belki de denilebilir ki tek umudumuz budur...

KAYNAKÇA

Clement, M.E. & Chamberland, C. (2007). Physical violence and psychological aggression towards children: Five year trends in practices and attitudes from two population surveys. *Child Abuse & Neglect*, 31: 1001-1011.

- Downs, W.R., Capshew, T. & Rindels, B. (2006). Relationship between adult women's mental health problems and their childhood experiences of parental violence and psychological aggression. *Journal of Family Violence*, 21: 439-447.
- Follingstad, D.R. (2007). Rethinking current approaches to psychological abuse: Conceptual and methodological issues. (Electronic version) *Aggression and Violent Behavior*, 12: 439-458.
- Macnab, F. (2004). Moving toward less psychological aggression. [Online]: Retrieved on 21-January-2007, at URL: <http://www.stmichaels.org.au/PsychologicalAggression.doc>
- Mebert, C. & Straus, M. A. (2002). Picture-card version for young children of the parent-to-child conflict tactics scales. [Online]: Retrieved on 21-January-2007, at URL: <http://pubpages.unh.edu/~mas2/CTS33%20WEB%20DESCRIPTION.htm>.
- Moriarty, D. (2006). Book Review: Family violence in a cross cultural perspective, by David Levinson. Newbury Park, California: Sage Publications, Inc., 1989. *Aggressive Behavior*, 17(5): 294-296.
- Neufeld, J., McNamara, J., & Ertl, M. (1999). Incidence and prevalence of dating partner abuse and its relationship to dating practices. *Journal of Interpersonal Violence*, 14: 125-137.
- O'Hagan, K. P. (1995). Emotional and psychological abuse: problems of distribution. *Child Abuse & Neglect*, 19: 449-461.
- Straus, M.A. (1994). *Beating the devil out of them: Corporal punishment by parents and its effects on children*. Boston: Lexington / Mcmillian.
- Straus, M.A. (1996). Spanking and the making of a violent society. *Pediatrics*, 98(4): 837-842.
- Straus, M. A., Hamby, S.L., Finkelhor, D., Moore, D.W. & Runyan, D. (1998). Identification of child maltreatment with the parent-child conflict tactics scales: Development and psychometric data for a national sample of American parents. *Child Abuse & Neglect*, 22(4): 249-270.
- Straus, M. ve Field, C.J. (2003). Psychological aggression by American parents: National data on prevalence, chronicity and severity. (Electronic version) *Journal of Marriage and Family*, 65: 795-808.
- Topbaş, M. (2004). İnsanlığın büyük bir ayıbı: Çocuk istismarı. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni*, 3: 76-80.
- Yanowitz, K. L. Monte, E. & Tribble, J. R. (2003). Teachers' beliefs about the effects of child abuse. *Child Abuse & Neglect*, 27(5): 483-488.